

รูปแบบการจัดการบึงบอระเพ็ดอย่างบูรณาการที่ตอบสนองต่อการพัฒนาและ การใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

Bungboraped Management Model Integration that responds to Sustainable Development and Utilization

สุวรรณา คุณดิลกณัฐวสา^{1*}, เฉียงตะวัน ยอดดำเนิน¹, และ ธิติยา ทองเกิน²

Suwanna Khundiloknattawasa^{1*}, Chingtawan Yoddamnoen¹, and Thitiya Thongkern²

Abstract

Objectives of the research were: 1) to study the development and sustainable use of resources in Bungboraped with the participation of people, agencies, and network partners, 2) to explore and analyze laws to prepare a manual for the correct and effective application of Bungboraped laws, and 3) to develop the potential for community businesses and sustainability of on Bungboraped. A total of 250 key contributors were chosen as representatives of community members, leaders, and professions to provide information. In-depth interviews and group discussions with 80 participants and content analysis were employed as tools for data collection and analysis. A Social Creative Potential Development Model (SCPDM) was designed using the information given by 60 participants.

¹คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, ²คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ต.นครสวรรค์ตก อ.เมือง จ.นครสวรรค์ 60000

¹Faculty of Humanities and Social Sciences, ²Management Sciences, Nakhon Sawan Rajabhat University, Nakhonsawantok Sub-district, Mueang District, Nakhon Sawan Province 60000

*ผู้ให้การติดต่อ (Corresponding e-mail: suwanna6605@gmail.com)

รับบทความวันที่ 11 พฤษภาคม 2563 แก้ไขวันที่ 8 เมษายน 2564 รับลงตีพิมพ์วันที่ 10 พฤษภาคม 2564

The results show that:

1. The guidelines for sustainable development and utilization of Bungboraphed's resources consist of five steps: understanding of the resources, awareness of sustainability, equity of access to resources, sharing benefits, and having a sense of ownership.

2. The problems and obstacles negatively affecting the development of Bungboraphed were as follows: 1) the extent of utilization of resources is unclear; 2) management is not unified; 3) people lack awareness of sustainability; 4) public participation is minimal; and 5) there are conflicts of law between citizens and government agencies and between government agencies themselves.

3. SCPDM is there to conform entrepreneurial development with the required context of product development in each profession.

Keywords: Development Guidelines, Bungboraped, Resource Utilization

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวทางการพัฒนาและใช้ประโยชน์ทรัพยากรในบึงบอระเพ็ดอย่างยั่งยืนโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน หน่วยงาน และภาคีเครือข่าย 2) สำรวจและวิเคราะห์กฎหมายเพื่อจัดทำคู่มือการใช้กฎหมายเกี่ยวกับบึงบอระเพ็ดอย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ และ 3) พัฒนาศักยภาพการประกอบธุรกิจชุมชนและการพึ่งพาอาศัยบึงบอระเพ็ดอย่างยั่งยืน กลุ่มตัวอย่างสำคัญในการให้ข้อมูล ได้แก่ ตัวแทนประชาชน ตัวแทนผู้นำชุมชน และตัวแทนกลุ่มอาชีพ เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 250 คน และการสนทนากลุ่มจำนวน 80 คน สำหรับการพัฒนา ศักยภาพ ใช้กลุ่มตัวอย่าง 60 คน และทำการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า

1. แนวทางการพัฒนาและใช้ประโยชน์ในบึงบอระเพ็ดอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ สร้างความเข้าใจ มีความตระหนัก เปิดโอกาสเข้าร่วม รับผลประโยชน์ และความเป็นเจ้าของ

2. ปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลต่อการพัฒนาบึงบอระเพ็ด ดังนี้ 1) ความชัดเจนของขอบเขตการใช้ประโยชน์ในบึงบอระเพ็ด 2) การบริหารจัดการไม่เป็นเอกภาพ 3) ขาดจิตสำนึกในการใช้ประโยชน์ และ 4) การมีส่วนร่วมของประชาชน และ 5) มีประเด็นข้อขัดแย้งของกฎหมาย 2 ประเด็น ได้แก่ ข้อขัดแย้งระหว่างประชาชนและหน่วยงานของรัฐ และ ข้อขัดแย้งระหว่างหน่วยงาน

3. รูปแบบการพัฒนา ศักยภาพผู้ประกอบการธุรกิจชุมชนใช้รูปแบบ Social Creative Potential Development Model: SCPD เป็นการสร้างการพัฒนาผู้ประกอบการให้สอดคล้องกับบริบทความต้องการในการพัฒนาของแต่ละกลุ่มอาชีพ เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนา บึงบอระเพ็ด การใช้ประโยชน์ทรัพยากร

บทนำ

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์เช่นเดียวกับสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ แต่การพึ่งพิงอาศัยประโยชน์ของมนุษย์ได้ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมลงจนเกิดเป็นวิกฤตการณ์ทางด้านบรรยากาศ ดิน น้ำ ป่าไม้ สัตว์ป่า และพลังงาน ฯลฯ ขึ้นทั่วโลก ปัจจุบันปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของไทยได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว และส่งผลกระทบอย่างต่อเนื่องจากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างไม่มีประสิทธิภาพ ขาดการบำรุงรักษาเพื่อความยั่งยืน โดยการบริหารจัดการของรัฐที่ผ่านมาไม่สามารถป้องกันและแก้ไขปัญหาได้ ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมลงอย่างต่อเนื่อง (National Research Council, 2018) ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ผ่านมาไม่ได้รับการแก้ไขให้บรรลุผลเท่าที่ควร ทั้งนี้เพราะมีสาเหตุมาจาก 1) ด้านกฎหมายและการเมือง 2) ด้านเจ้าหน้าที่ของรัฐขาดความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์ 3) ด้านประชาชน ซึ่งคิดว่าปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาไกลตัว ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นไม่ปรากฏให้เห็นในทันทีทันใด (Natthawat, 2013) การต่อสู้และความขัดแย้งระหว่างรัฐกับชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาอย่างต่อเนื่องนับร้อยปี ตั้งแต่ยุคการควบคุมอำนาจการจัดการและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรด้วยแนวทางการรวมศูนย์อำนาจโดยรัฐผ่านระบบการขีดเส้นเขตป่าและระบบการสัมปทานพื้นที่ป่า แร่ธาตุ ที่ดิน พลังงานและอื่น ๆ ประชาชนและชุมชนจึงมีฐานะเป็นเพียงผู้อาศัยและผู้ถูกกรูกรวมทั้งไม่มีสิทธิในการครอบครองหรือใช้ประโยชน์จากทรัพยากรจนกว่าจะได้รับอนุญาตจากรัฐ และอยู่ในสถานการณ์ที่น่าเป็นห่วงอย่างมาก องค์กรและประชาคมต่าง ๆ มีความตื่นตัวในเรื่องการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาเพื่อการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืนในประเทศ ซึ่งเป็นสิ่งที่ทุกภาคส่วนควรร่วมมือกันแก้ไขปัญหาเพื่อความยั่งยืน (Dissaman, 2015) แนวคิดในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันมุ่งให้ความสำคัญกับภาคประชาชนและชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมกับรัฐในการจัดการ เพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติได้รับการดูแลรักษาและใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืนต่อไป ชุมชนจึงมีความชอบธรรมที่จะมีสิทธิเหนือทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ของตนมากกว่าคนภายนอกชุมชนที่ไม่ได้เป็นผู้อาศัย ทั้งยังเป็นการป้องกันปัญหาความขัดแย้งอันเนื่องมาจากการแย่งชิงทรัพยากรตลอดจนปัญหาการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของคนในท้องถิ่นอีกด้วย (Sinthipong, 2015)

บึงบอระเพ็ด เป็นบึงทะเลสาบน้ำจืดขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศไทย มีเนื้อที่ 132,737 ไร่ ในท้องที่ อำเภอเมืองนครสวรรค์ อำเภอท่าตะโก และอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัด โดยพบว่ามีสัตว์อาศัยอยู่ประมาณ 148 ชนิด พืช 44 ชนิด มีพันธุ์สัตว์หายาก ได้แก่ นกเจ้าฟ้าหญิงสิรินธร ปลาเสือตอ พื้นที่บางส่วนได้รับการประกาศให้เป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่า มีหน่วยงานที่รับผิดชอบในบึงบอระเพ็ด หลายหน่วยงาน ประกอบด้วย 1) หน่วยงานสังกัดกรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ 2) หน่วยงานสังกัดกรมอุทยานสัตว์ป่าและพรรณพืช กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 3) หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมธนารักษ์ โครงการชลประทาน

นครสวรรค์ กรมทรัพยากรน้ำ องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครสวรรค์ กรมโยธาธิการและผังเมือง และ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 8 แห่ง ได้แก่ อบต.แควใหญ่ อบต.เกรียงไกร อบต.ทับกฤษ เทศบาล ตำบลทับกฤษ อบต.พนมเศษ อบต.วังมหากกร อบต.พระนอน และ อบต.หนองปลิง และมีหมู่บ้านที่ตั้ง อยู่ในเขตบึงบอระเพ็ดตามประกาศพระราชกฤษฎีกาทั้ง 3 อำเภอ จำนวน 31 หมู่บ้าน ซึ่งมีจำนวน ทั้งหมด 4,286 ครัวเรือน (Bungboraphed Research and Training Center, 2015) จากการศึกษา ของศูนย์วิจัยและฝึกอบรมบึงบอระเพ็ด พบว่า มีสภาพปัญหาสำคัญ ๆ ได้แก่ 1) ปัญหาข้อกฎหมาย เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาและการปฏิบัติหน้าที่ 2) ขอบเขตบึงบอระเพ็ด 3) ด้านการบริหารจัดการ และ 4) การใช้ประโยชน์ที่ทับซ้อนกัน ประกอบกับรัฐบาลมีนโยบายที่สำคัญในการขับเคลื่อนและพัฒนา เศรษฐกิจภายในประเทศ โดยดำเนินการสร้างความเข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจฐานรากหรือเศรษฐกิจ ท้องถิ่น ซึ่งมีความสอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งมุ่งเน้นการยกระดับรายได้ให้กับผู้มี รายได้น้อยอย่างทั่วถึง เพื่อให้เศรษฐกิจของประเทศไทยมีการเจริญเติบโตอย่างมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน รวมทั้งปฏิรูปโครงสร้างเศรษฐกิจการค้าของประเทศไทยที่มุ่งเน้นการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน เพื่อ เป็นพลังสำคัญในการเร่งรัดการกระตุ้นระบบเศรษฐกิจภายในได้แนวทางการขับเคลื่อนโดยภาครัฐที่มี การบูรณาการงานของภาครัฐ เอกชนและชุมชนมีส่วนร่วมคิดร่วมทำในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน หรือเศรษฐกิจท้องถิ่น โดยอาศัยกลไกการพัฒนาระบบตลาดในการดูแลและส่งเสริมสนับสนุนให้เกิด การขับเคลื่อนเศรษฐกิจการค้าในท้องถิ่น รวมถึงเกิดการยกระดับความสามารถและเพิ่มศักยภาพ การประกอบธุรกิจอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อช่วยสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนและกระตุ้นเศรษฐกิจในภูมิภาค ให้มีความมั่นคงและยั่งยืน

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ทำให้คณะผู้วิจัยเห็นว่าบึงบอระเพ็ดเป็นแหล่งน้ำจิตธรรมชาติน ขนาดใหญ่ที่มีความหลากหลายทางธรรมชาติและผู้อยู่อาศัย และมีการใช้ประโยชน์ทรัพยากรที่มีอยู่ใน บึงบอระเพ็ดอย่างกว้างขวางไม่มีขีดจำกัด ที่ผ่านมามีในอดีตจนถึงปัจจุบันบึงบอระเพ็ดมีปัญหาในการ จัดการด้านต่าง ๆ มากมาย และยังไม่สามารถหาทางออกที่เหมาะสมได้ ทำให้การพัฒนาบึงบอระเพ็ด ไม่ได้รับการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งปัญหาส่วนใหญ่เกิดจากการขาดความร่วมมือของประชาชนในพื้นที่ การแย่งชิงทรัพยากรภายในบึงบอระเพ็ด ความไม่ชัดเจนและไม่เข้าใจในกฎหมายที่มีอยู่ ทั้งโดยเจ้าหน้าที่ และประชาชน สำหรับการพัฒนาอาชีพของกลุ่มอาชีพหรือประชาชนที่อาศัยอยู่ในบึงบอระเพ็ดยังไม่มี ความเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้อย่างแท้จริง ขาดกลยุทธ์ ด้านการตลาด และการไม่ประสบความสำเร็จของธุรกิจชุมชน ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงสนใจศึกษารูปแบบ การจัดการบึงบอระเพ็ดอย่างบูรณาการที่ตอบสนองต่อการพัฒนาและใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน และเมื่อ ได้ดำเนินการศึกษาแล้วผลที่ได้รับทำให้การจัดการปัญหาภายในบึงบอระเพ็ดสามารถแก้ไขได้ โดยมีคู่มือการใช้กฎหมายเป็นการเฉพาะสำหรับบึงบอระเพ็ดโดยตรง ลดความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ประชาชน ที่อาศัยอยู่ในบึงบอระเพ็ดประกอบอาชีพแบบพึ่งพาอาศัยทรัพยากรในบึงบอระเพ็ดได้อย่างถูกต้องและ เหมาะสม ส่งผลให้การพัฒนาและใช้ทรัพยากรเป็นไปอย่างยั่งยืนในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาและใช้ประโยชน์ทรัพยากรในบึงบอระเพ็ดอย่างยั่งยืนโดยมีส่วนร่วมของประชาชน หน่วยงาน และภาคีเครือข่าย
2. เพื่อสำรวจและวิเคราะห์กฎหมายเพื่อจัดทำคู่มือการใช้กฎหมายเกี่ยวกับบึงบอระเพ็ดอย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ
3. เพื่อพัฒนาศักยภาพการประกอบธุรกิจชุมชนและการพึ่งพาอาศัยบึงบอระเพ็ดอย่างยั่งยืน

การทบทวนวรรณกรรม

กรอบแนวคิดการวิจัย

รูปที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติเป็นวิธีดำเนินงานเพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติดำรงอยู่เพิ่มขึ้นหรือไม่ถูกทำลายจนเกินขอบเขตไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อม โดยเฉพาะมนุษย์ได้มีการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตและเอื้ออำนวยความสะดวกสบาย บางครั้งขาดความรู้ ความเข้าใจ ขาดการวางแผนที่ดี โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบและการสูญเสียทรัพยากรธรรมชาติในอนาคต เช่น เกิดภาวะแห้งแล้ง การเกิดมลพิษ การสูญเสียพื้นที่เพาะปลูก การพังทลายของดิน เป็นต้น จึงถึงเวลาแล้วที่จะต้องมีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่ครอบคลุมถึงการจัดระบบสิ่งแวดล้อมหรือการผลิต การดำรงไว้ให้คงอยู่ ความจำเป็นที่ต้องจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (Mongkolpitaksuk, Chitsawatthai, & Katapunho, 2015) การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นการแสวงหาความรู้ เพื่อความเข้าใจและพัฒนาสิ่งต่าง ๆ ที่นักวิจัยและผู้ร่วมวิจัยทำไปด้วยกัน (Sutthinarakorn, 2014) การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีนัยสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ 1) การวิจัยเพื่อให้ได้ความรู้

2) การปฏิบัติการเพื่อใช้ความรู้และสะท้อนผลการปฏิบัติ และ 3) การมีส่วนร่วม นอกจากนี้ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) ยังเป็นกระบวนการวิจัยที่สะท้อนความคิดและการปฏิบัติ (Selenger, 1997; Marshall & Rossman, 2006)

วิธีการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่เน้นการมีส่วนร่วมในชุมชน (Community Based Participation Research: CBPR) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงจากกลุ่มเป้าหมายที่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น ๆ โดยตรง ผู้วิจัยได้กำหนดประชากรตามลักษณะการเก็บข้อมูล ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

แนวทางการพัฒนาและใช้ประโยชน์ทรัพยากรในบึงบอระเพ็ดอย่างยั่งยืนโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน หน่วยงาน และภาคีเครือข่าย ผู้วิจัยได้กำหนดประชากรตามลักษณะการเก็บข้อมูล โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง ดังนี้

1. การสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะการใช้ประโยชน์ทรัพยากรในบึงบอระเพ็ด ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มตัวอย่างที่สำคัญในการให้ข้อมูล ได้แก่ ตัวแทนประชาชน จำนวน 62 คน ตัวแทนผู้นำชุมชน จำนวน 62 คน ตัวแทนกลุ่มอาชีพ จำนวน 14 คน รวมสัมภาษณ์ทั้งสิ้น 138 คน
2. การสนทนากลุ่ม เป็นการรวบรวมข้อมูลและระดมความคิดเห็นจากกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งเป็นตัวแทนประชาชน จำนวน 15 คน ตัวแทนผู้นำชุมชน จำนวน 15 คน ตัวแทนกลุ่มอาชีพ จำนวน 15 คน และตัวแทนหน่วยงาน จำนวน 15 คน รวมจำนวนผู้สนทนากลุ่มทั้งสิ้น 60 คน การสนทนากลุ่มจัดออกเป็น 4 กลุ่มย่อยตามลักษณะของกลุ่มตัวอย่างที่มีความแตกต่างกัน

สำรวจและวิเคราะห์กฎหมายเพื่อจัดทำคู่มือการใช้กฎหมายเกี่ยวกับบึงบอระเพ็ดอย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยได้กำหนดประชากรตามลักษณะการเก็บข้อมูล โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง ดังนี้

1. การค้นหาประเด็นข้อขัดแย้งของกฎหมาย เป็นการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ในประเด็นปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาบึงบอระเพ็ด และข้อขัดแย้งระหว่างประชาชน และหน่วยงานของรัฐ หรือหน่วยงานของรัฐด้วยกันเอง ใช้วิธีเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก จากแกนนำชุมชน จำนวน 31 คน ตัวแทนประชาชน จำนวน 31 คน ตัวแทนกลุ่มอาชีพ จำนวน 35 คน และตัวแทนหน่วยงาน จำนวน 15 คน รวมทั้งสิ้น 112 คน
2. การวิเคราะห์กฎหมาย ขั้นตอนนี้ได้สำรวจและรวบรวมกฎหมายจากหน่วยงานต่าง ๆ มาดำเนินการสนทนากลุ่มจากตัวแทน ประชาชน ผู้นำชุมชน นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมาย จำนวน 5 คน และตัวแทนแต่ละหน่วยงานที่อยู่ในบึงบอระเพ็ด จำนวน 15 คน รวมทั้งสิ้น 20 คน

การพัฒนาศักยภาพการประกอบธุรกิจชุมชนและการพึ่งพาอาศัยบึงบอระเพ็ดอย่างยั่งยืน ประชากรและกลุ่มตัวอย่างแบ่งออกเป็นกลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มสมาชิก ในการศึกษาสภาพปัญหา จุดแข็ง จุดอ่อน และปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จ ในการประกอบการกลุ่มอาชีพ ประกอบด้วย ประธานกลุ่ม คณะกรรมการ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย กลุ่ม อาชีพละ 10 คน รวม 30 คน
 2. ผู้เชี่ยวชาญในการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการ ชุมชน จำนวน 3 คน
 3. กลุ่มอาชีพที่ถูกคัดเลือกในการศึกษา เพื่อเข้าสู่กระบวนการอบรมให้ความรู้แก่ ประธาน กลุ่ม/หัวหน้า คณะกรรมการ สมาชิกในการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการชุมชน กลุ่มอาชีพละ 8 คน รวม 24 คน
 4. ผู้เชี่ยวชาญให้คำแนะนำด้านการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ จำนวน 3 คน
- สำหรับกลุ่มอาชีพที่เป็นตัวแทนในครั้งนี้ มีจำนวน 3 กลุ่ม โดยทำการคัดเลือก ได้แก่ 1) กลุ่ม ข้าวหอมมะลิเกษตรอินทรีย์ ปลอดภัย 100% จังหวัดนครสวรรค์ 2) กลุ่มอาชีพแปรรูปปลาและ ทำปลาอย่าง และ 3) กลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์จากรากบัว

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นแบบสัมภาษณ์ไม่มีโครงสร้าง ที่มีประเด็นคำถามกำหนดขึ้น ไว้ในการสนทนาอย่างกว้าง ๆ เพียงประเด็นหลัก ๆ ส่วนประเด็นอื่นมีการเพิ่มเติมระหว่างการสนทนา โดยไม่มีการเรียงลำดับคำถามไว้แน่นอนตายตัว ปิดการสัมภาษณ์เมื่อไรก็ได้ตามที่ผู้สัมภาษณ์เห็นว่า ข้อมูลที่สัมภาษณ์มีความอิ่มตัวและเพียงพอแล้ว ซึ่งประเด็นข้อคำถามต้องตอบวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้
2. การสนทนากลุ่ม เป็นการร่วมระดมความคิดเห็นจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อให้มีความ ถูกต้องสมบูรณ์มากที่สุด ในการแสดงความคิดเห็นเป็นการเปิดโอกาสให้ทุกคนร่วมกันแสดงความคิดเห็น มิใช่การถามตอบจากนักวิจัยฝ่ายเดียว

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพโดยใช้เทคนิคสามเส้า (Triangulation Method) โดย การสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อทดสอบข้อมูลการวิจัยกับกลุ่มบุคคลที่หลากหลายทั้งตัวแทนประชาชน กลุ่มอาชีพ ผู้นำชุมชน นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมาย และตัวแทนแต่ละหน่วยงานที่อยู่ในบึงบอระเพ็ด เพื่อ ทวนข้อมูลสถานที่ ช่วงเวลาที่แตกต่างกัน และทำการวิเคราะห์ข้อมูลควบคู่ไปกับการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลรายบุคคล และภายหลังจากการเก็บรวบรวมข้อมูลได้ครบถ้วนแล้ว โดยเลือก วิธีวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งเป็นการตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย โดย บรรยายเป็นเนื้อหาตามที่ปรากฏในข้อความและทำการพิจารณาเนื้อหาโดยผู้วิจัยไม่มีอคติหรือ ความรู้สึกส่วนตัวเข้าไปพัวพัน เทคนิคนี้ทำให้ได้เนื้อหาสาระเพื่อตอบคำถามปัญหาวิจัยได้เที่ยงตรง มากที่สุด

ผลการวิจัย

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม สามารถนำมาเขียนผลการวิจัย ดังนี้

1. แนวทางการพัฒนาและใช้ประโยชน์ทรัพยากรในบึงบอระเพ็ดอย่างยั่งยืนโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน หน่วยงาน และภาคีเครือข่าย

จากข้อมูลการสัมภาษณ์ ประเด็นลักษณะการใช้ประโยชน์ทรัพยากรในบึงบอระเพ็ด พบว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ในบึงบอระเพ็ดนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในบึงบอระเพ็ดมาใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันทั้งสำหรับการอุปโภคบริโภค ตลอดจนประกอบอาชีพ มีลักษณะ 5 ประเด็น ได้แก่ 1) น้ำในบึงบอระเพ็ด 2) ที่ดินในบึงบอระเพ็ด 3) การประมงในบึงบอระเพ็ด 4) บัวในบึงบอระเพ็ด และ 5) การท่องเที่ยวในบึงบอระเพ็ด

คณะผู้วิจัยได้ร่วมกับผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความชำนาญ และเป็นผู้ที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับ บึงบอระเพ็ดร่วมทำการสนทนากลุ่มเพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาและใช้ประโยชน์ทรัพยากรที่มีอยู่ในบึงบอระเพ็ดให้ได้อย่างยั่งยืน พบว่า การพัฒนาการใช้ประโยชน์ทรัพยากรบึงบอระเพ็ดมี 4 ขั้นตอน หากดำเนินการแล้วจะทำให้การนำทรัพยากรที่มีอยู่ในบึงบอระเพ็ดมาใช้ประโยชน์เกิดความคุ้มค่าสูงสุด และคงอยู่อย่างยั่งยืน รายละเอียดแต่ละขั้นตอนมีดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 สร้างความเข้าใจ ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่สำคัญมากที่สุด หากขั้นตอนนี้ไม่เกิดขึ้น หรือเกิดขึ้นแบบที่ประชาชนไม่ได้เต็มใจ ผลของการกระทำหรือการดำเนินการใด ๆ ที่จะเข้ามาส่งเสริม หรือพัฒนาให้กับบึงบอระเพ็ดแล้วย่อมไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากขั้นตอนนี้เป็นการสร้างความเข้าใจ ระหว่างประชาชนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่บึงบอระเพ็ดทั้งหมดว่ามีเจตนารมณ์อย่างไรในการ เข้ามาร่วมกำหนดทิศทางหรือแนวทางการพัฒนาโครงการต่าง ๆ ประชาชนจะให้ความร่วมมือหรือจะต่อต้านโครงการที่เข้ามา หรือหน่วยงาน เจ้าหน้าที่ที่เข้ามาในพื้นที่ก็อยู่ที่กระบวนการสร้างความเข้าใจ เป็นลำดับแรก

ขั้นตอนที่ 2 มีความตระหนัก ขั้นตอนนี้เป็นการสร้างความตระหนักในเรื่องของความสำคัญ และเห็นคุณค่าของทรัพยากรที่มีอยู่ในบึงบอระเพ็ด เช่น น้ำ ดิน การประมง บัว และการท่องเที่ยว ทั้งประชาชนและเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานต่าง ๆ ต้องให้ความสำคัญในเรื่องนี้และร่วมกันพัฒนาแนวทาง เพื่อให้เกิดความตระหนักในเรื่องนี้ให้เกิดขึ้นให้ได้ เพื่อที่จะก้าวเดินต่อไปในการพัฒนาบึงบอระเพ็ด ให้เกิดความเจริญเติบโตและคงอยู่ต่อไปในอนาคต

ขั้นตอนที่ 3 เปิดโอกาสเข้าร่วม เป็นขั้นตอนการเปิดโอกาสเข้าร่วมในกิจกรรม โครงการ หรือ การร่วมแสดงความคิดเห็นของประชาชน โดยหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชน ได้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน เนื่องจากเสียงสะท้อนจากประชาชนที่อยู่ในพื้นที่เป็นเสียงที่มีความสำคัญ และต้องรับฟัง อย่าละเลยหรือไม่ให้ความสำคัญในประเด็นนี้เด็ดขาด ทุกครั้งที่จะมีการดำเนินการในเรื่องใด ต้องเน้นการร่วมแสดงความคิดเห็นทุกครั้ง และต้องมีการแจ้งให้ประชาชนได้รับทราบอย่างเปิดเผย มิฉะนั้นแล้วจะเกิดกระแสการต่อต้านตั้งแต่ยังไม่เริ่มโครงการ

ขั้นตอนที่ 4 รับผลประโยชน์ ในการร่วมดำเนินการต่าง ๆ สิ่งที่จะต้องตอบให้ได้ คือ การที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐหรือภาคีเครือข่ายแล้วประชาชนจะได้อะไร ซึ่งจำเป็นต้องทำการอธิบายให้เกิดความเข้าใจอย่างชัดเจนว่าเมื่อดำเนินกิจกรรมหรือโครงการแล้วสิ่งที่ประชาชนในพื้นที่จะได้นั้นเป็นอะไร เพื่อที่จะได้ทำความเข้าใจร่วมกันก่อนว่าสิ่งที่หน่วยงานภาครัฐเข้ามาดำเนินการในพื้นที่นั้นส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่หรือวิถีชีวิตในเรื่องใดบ้าง และได้รับประโยชน์อย่างไรบ้างเพื่อที่จะได้เตรียมตัวเตรียมใจรับกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น การปิดกั้นข้อเท็จจริงย่อมก่อให้เกิดปัญหาตามมาในภายหลัง

ขั้นตอนที่ 5 ความเป็นเจ้าของ เป็นขั้นตอนสุดท้ายซึ่งต้องแสดงให้เห็นว่าประชาชนผู้เป็นเจ้าของทรัพยากรเหล่านั้น มีหน้าที่ต้องช่วยกันดูแลรักษาและนำไปใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่าที่สุด เพราะสิ่งเหล่านั้นเป็นของประชาชนเองที่ต้องดูแลปกป้องผลประโยชน์ของตนเองเพื่อมิให้กับลูกหลานใช้ในอนาคต

แนวทางการใช้ประโยชน์ทรัพยากรที่มีอยู่ในบึงบอระเพ็ด จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับบุคคล 3 ฝ่าย ได้แก่ ประชาชน หน่วยงาน และภาคีเครือข่าย ที่เกี่ยวข้องกับบึงบอระเพ็ด ซึ่งแต่ละฝ่ายต้องมีแนวทางในการดำเนินการ ดังต่อไปนี้

1. ประชาชน หมายถึง ประชาชนที่อาศัยอยู่ในบึงบอระเพ็ด จะต้องให้ความร่วมมือในการพัฒนาและใช้ประโยชน์ทรัพยากรในบึงบอระเพ็ด มีแนวทางการพัฒนา ดังนี้ 1) มีความรู้ ความเข้าใจ และเห็นคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ 2) การมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์และหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติ 3) การเข้ามามีส่วนร่วม 4) สร้างแกนนำในชุมชนเพื่อเป็นต้นแบบในการพัฒนา และ 5) มีความรู้สึกเป็นเจ้าของ

2. หน่วยงาน ต้องดำเนินการ ดังนี้ 1) กระบวนการสร้างความเข้าใจประชาชนในพื้นที่ 2) มีความจริงใจในการแก้ไขปัญหา 3) ให้ความสำคัญกับความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ 4) มีความยืดหยุ่นในการแก้ไขปัญหา 5) ต้องมีแนวทางเดียวกันในการพัฒนา 6) ทศนคติของเจ้าหน้าที่ และ 7) เอกภาพในการบริหารจัดการ

3. ภาคีเครือข่าย ให้การสนับสนุน ดังนี้ 1) พัฒนาเครือข่ายบึงบอระเพ็ด 2) สนับสนุนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และ 3) แหล่งเงินทุนสำหรับเกษตรกร

2. สำรวจและวิเคราะห์กฎหมายเพื่อจัดทำคู่มือการใช้กฎหมายเกี่ยวกับบึงบอระเพ็ดอย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์และค้นคว้าเอกสาร ทำให้ทราบว่า มีหลายหน่วยงานที่รับผิดชอบ และเกี่ยวข้องกับการพัฒนาบึงบอระเพ็ด ซึ่งแต่ละหน่วยงานจะมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการกำกับดูแลบึงบอระเพ็ดโดยตรง เนื่องจากบึงบอระเพ็ดนอกจากจะเป็นที่ราชพัสดุแล้วยังมีพื้นที่บางส่วนที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ประกาศให้เป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่าตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2503 เมื่อวันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2518 และกำหนดให้ภายในเขตห้ามล่าสัตว์ป่า ห้ามมิให้ผู้ใดไม่ว่าจะเป็นผู้ได้รับอนุญาตให้ล่าสัตว์ป่าหรือไม่ก็ตาม ทำการล่าสัตว์ป่าหรือเก็บหรือทำอันตรายแก่ไข่หรือรังของสัตว์ป่าทุกชนิดตามบัญชีแนบท้ายประกาศนี้ มีผลบังคับตั้งแต่วันที่ 16 กรกฎาคม พ.ศ. 2518

เป็นต้นไป สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ประเด็นข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับบึงบอระเพ็ด พบว่า มีข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับประชาชนที่อาศัยอยู่ในบึงบอระเพ็ดจำเป็นต้องมีความเข้าใจและปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง ได้แก่ 1) พระราชบัญญัติที่ราชพัสดุ พ.ศ. 2562 2) พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 และ 3) พระราชกำหนดการประมง พ.ศ. 2562

2. การวิเคราะห์สภาพปัญหาและอุปสรรคต่อการพัฒนาบึงบอระเพ็ด การพัฒนาบึงบอระเพ็ดตั้งแต่อดีตที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันมีโครงการต่าง ๆ ทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่ ซึ่งมีงบประมาณในแต่ละปีหลายล้านบาท ส่งผลให้การพัฒนาบึงบอระเพ็ดได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยการพัฒนาที่ผ่านมา มีทั้งปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลต่อการพัฒนาบึงบอระเพ็ดในหลากหลายด้าน สามารถสรุปเป็นประเด็นสำคัญ ดังนี้ 1) ความชัดเจนของขอบเขตการใช้ประโยชน์ในบึงบอระเพ็ด 2) การบริหารจัดการไม่เป็นเอกภาพ 3) ขาดจิตสำนึกในการใช้ประโยชน์ และ 4) การมีส่วนร่วมของประชาชน

3. ประเด็นข้อขัดแย้งของกฎหมาย เนื่องจากแต่ละหน่วยงานมีข้อกฎหมายซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อการทำงานของอีกหน่วยงานหนึ่งที่มีกฎหมายของตนเอง การขัดหรือแย้งกันของกฎหมายที่วุ่นวายบางครั้งอาจส่งผลกระทบต่อพัฒนาบึงบอระเพ็ดทั้งทางตรงและทางอ้อม สำหรับประเด็นข้อขัดแย้งของกฎหมายมี 2 ประเด็น ได้แก่ 1) ประเด็นระหว่างประชาชนและหน่วยงานของรัฐ เช่น การห้ามมิให้ผู้ใดใช้หรือมีไว้ในครอบครองเพื่อใช้ซึ่งเครื่องมือทำการประมงตาม มาตรา 67 พระราชกำหนดประมง พ.ศ. 2560 ที่กำหนดว่า โพงพาง รั้วไซมานหรือกั้นชูรั้วไซมาน ลี ลอบพับได้หรือไ้โง่ อวนกันถูงเล็กกว่า 2.5 ซม. อวนรุนที่ใช้ติดเครื่องยนต์ ซึ่งเครื่องมือเหล่านี้ถ้าชาวบ้านนำมาใช้ทำการจับสัตว์น้ำก็จะเป็นความผิดทันที หรือมีไว้ในครอบครองและมีเจตนาเพื่อใช้เครื่องมือดังกล่าวทำการประมงก็จะเป็นความผิดเช่นเดียวกัน ในบางครั้งชาวบ้านก็ไม่ทราบหรือทราบแต่ก็มีการลักลอบนำเครื่องมือดังกล่าวเข้ามาทำการประมงในบึงบอระเพ็ด เจ้าหน้าที่ก็จะออกกวาดขันจับกุม หรือช่วงน้ำลดลงมาก ๆ ในบึงบอระเพ็ดจะเกิดแอ่งน้ำขนาดเล็กและตื้นเขินจำนวนมาก ชาวบ้านก็จะอาศัยช่วงที่เจ้าหน้าที่ไม่ได้ออกตรวจเข้ามาทำการลักลอบใช้อวนล้อมแอ่งน้ำแล้วจับสัตว์น้ำก็เป็นความผิดถ้าเจ้าหน้าที่มาพบก็ต้องถูกจับกุมดำเนินคดี การลักลอบทำประมงโดยใช้เครื่องมือที่ผิดกฎหมายนี้ นอกจากจะเป็นความผิดแล้วยังส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศของสัตว์น้ำเป็นวงกว้าง ซึ่งปัญหานี้ในปัจจุบันก็ยังพบเห็นการกระทำความผิดและถูกจับกุมดำเนินคดี ส่วนที่ไม่สามารถจับกุมตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้ เนื่องจากชาวบ้านนำเครื่องมือที่ผิดกฎหมายนี้เข้ามาลักลอบวางไว้ในช่วงเวลากลางคืน เมื่อเจ้าหน้าที่หยุดการตรวจตราประจำวันเจ้าหน้าที่ก็จะทำการออกตรวจและเมื่อพบเครื่องมือทำการประมงที่ผิดกฎหมายก็จะทำการยึดทันที เป็นต้น และ 2) ข้อขัดแย้งระหว่างหน่วยงาน เช่น การดูแลพื้นที่ตามหน้าที่รับผิดชอบของแต่ละหน่วยงานในบึงบอระเพ็ดมีการทับซ้อนกัน จนเกิดความคลุมเครือในการตัดสินใจดำเนินงาน เช่น ความต้องการขอเช่าพื้นที่ทำกินของชุมชนกับหน่วยงานภาครัฐไม่สามารถทำได้ เพราะคลุมเครือเรื่องสิทธิ์ของที่ดินในบึงบอระเพ็ด กรมประมงขอใช้พื้นที่ทั้งหมดกับกรมธนารักษ์ แต่ภารกิจของกรมประมงดูแลเฉพาะเขตนํ้าท่วมเท่านั้น ทำให้เกิดปัญหาในเขตที่นํ้าไม่ท่วม ชาวบ้านขอเช่าที่ดินไม่ได้ ประเด็นนี้ เดิมพื้นที่

บึงบอระเพ็ดเป็นที่ราชพัสดุที่มอบให้กรมประมงใช้ประโยชน์ในการเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ ดังนั้นภารกิจของกรมประมงจึงเน้นที่พื้นน้ำเท่านั้น ทำให้พื้นที่บึงบอระเพ็ดที่เป็นพื้นดินไม่ได้เข้าไปดูแลอย่างใกล้ชิดทำให้มีการบุกรุกเข้ามาใช้ประโยชน์จากประชาชน และเมื่อประชาชนจะขอเช่าจากกรมประมงก็ไม่สามารถทำได้ เพราะเจ้าของที่แท้จริงคือสำนักงานธนารักษ์พื้นที่นครสวรรค์ ความไม่ชัดเจนของกฎหมายทำให้ประชาชนสับสนทำอะไรไม่ถูก หน่วยงานเองก็ไม่พยายามหาข้อยุติในเรื่องดังกล่าว เมื่อกรมประมงไม่ได้เข้ามาควบคุมการครอบครองของประชาชน ทำให้เกิดปัญหาการบุกรุกในบึงบอระเพ็ดเป็นจำนวนมาก และจากการสนทนากลุ่มได้ทราบแนวทางการแก้ไขปัญหาความชัดเจนในเรื่องขอบเขตโดยรอบและขอบเขตภายใน โดยสำนักงานธนารักษ์พื้นที่นครสวรรค์ เสนอแนวทางการดำเนินการแก้ไข 2 แนวทาง ดังนี้ 1) หากกรมประมงมีความประสงค์จะสงวนพื้นที่บึงบอระเพ็ดตามแนวเขตไว้ใช้ในราชการทั้งหมด ในส่วนของราษฎรเข้าครอบครองทำกินและอยู่อาศัยโดยมิได้รับอนุญาตอยู่แล้ว กรมประมงจะต้องเป็นผู้ดำเนินคดีฟ้องขับไล่ราษฎรดังกล่าวออกจากพื้นที่ทั้งหมด โดยกรมธนารักษ์หรือจังหวัดจะมอบอำนาจในการดำเนินคดีแทนกระทรวงการคลัง และ 2) หากกรมประมงมีความประสงค์จะสงวนให้ความยินยอมในพื้นที่ที่ส่วนราชการครอบครองใช้ประโยชน์ และในส่วนราษฎรทำกินและอยู่อาศัย ซึ่งกรมธนารักษ์ก็จะดำเนินการจัดให้ราษฎรเช่า ตามโครงการธนารักษ์ประชารัฐ เพื่อแก้ไขปัญหาเชิงสังคม ลดความเหลื่อมล้ำ สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์กรมธนารักษ์ กระทรวงการคลังและยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และเป็นการจัดระเบียบการใช้ประโยชน์ที่ราชพัสดุ เพื่อวางระบบสาธารณูปโภคที่เป็นพื้นฐานของความจำเป็น เช่น ระบบไฟฟ้า ประปา ระบบสื่อสาร เป็นต้น

4. คู่มือการใช้กฎหมายสำหรับบึงบอระเพ็ดเป็นการเฉพาะที่ได้จัดทำขึ้นนี้ เพื่อประชาชนที่อาศัยอยู่ในบึงบอระเพ็ดและเจ้าหน้าที่จะได้ใช้ศึกษาทำความเข้าใจและใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างถูกต้อง เป็นการรวบรวมเอาข้อกฎหมายที่จำเป็นที่ประชาชนต้องรู้และต้องปฏิบัติตาม หากฝ่าฝืนจะมีความผิด เนื่องจากปัจจุบันได้มีการปรับปรุงข้อกฎหมายที่มีอัตราโทษทั้งปรับและจำคุกค่อนข้างสูง จำเป็นอย่างยิ่งที่ประชาชนที่อาศัยอยู่ในบึงบอระเพ็ดจะต้องรับรู้และทำความเข้าใจในข้อกฎหมายดังกล่าวให้ชัดเจนว่า กรณีใดบ้างที่ทำได้และทำไม่ได้ จะได้ไม่กระทำการฝ่าฝืนกฎหมาย โดยในคู่มือประกอบด้วย 1) พ.ร.บ. สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 2) พ.ร.บ. ที่ราชพัสดุ พ.ศ. 2562 และ 3) พ.ร.ก. การประมง พ.ศ. 2558

3. เพื่อพัฒนาศักยภาพการประกอบธุรกิจชุมชนและการพึ่งพาอาศัยบึงบอระเพ็ดอย่างยั่งยืน

จากการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่มกับผู้เกี่ยวข้องของกลุ่มอาชีพฯ ผู้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ประกอบด้วย ประธานกลุ่มคณะกรรมการ สมาชิกผู้เข้าร่วมเพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับบริบทและสภาพทั่วไปของกลุ่มผู้ประกอบการชุมชน เพื่อให้ได้ข้อมูลจริงในประเด็นที่เกี่ยวกับสภาพปัญหา จุดแข็ง จุดอ่อน และปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการประกอบอาชีพทั้ง 3 กลุ่ม พบว่าชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการเกษตรเป็นหลัก และประกอบอาชีพเสริม ได้แก่ การแปรรูปข้าวสารบรรจุถุง การแปรรูปทรัพยากรที่ได้จากบึงบอระเพ็ดตามภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดต่อกันมา คนในชุมชน

รวมตัวกันขึ้นเพื่อผลประโยชน์ในการขอรับการสนับสนุนเงินทุนกู้ยืมเพื่อการประกอบอาชีพ และมีหน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนเพื่อต่อยอดผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพและตรงกับความต้องการของผู้บริโภค ดังนี้

1. กลุ่มข้าวหอมมะลิเกษตรอินทรีย์ ปลอดภัย 100% จังหวัดนครสวรรค์

ผลการวิเคราะห์สภาพปัญหาและปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการประกอบกิจการ พบว่า กลุ่มข้าวหอมมะลิเกษตรอินทรีย์ปลอดภัย 100% จังหวัดนครสวรรค์ โดยการรวมกลุ่มกันในหมู่บ้าน มีความคิดที่จะสร้างความปลอดภัยให้แก่เกษตรกรผู้ปลูกเอง สร้างงานสร้างรายได้ที่เพิ่มขึ้นให้กับคนในชุมชนด้วยการทำเกษตรอินทรีย์โดยไม่ใช้สารเคมี ทำให้ได้ข้าวที่มีคุณภาพดี ปลอดภัยจากสารพิษสู่ผู้บริโภค ทางกลุ่มมีการพัฒนาที่รวดเร็วโดยความร่วมมือของผู้นำที่มีศักยภาพในการบริหารร่วมกับภาคเกษตรอินทรีย์ มหาวิทยาลัยมหิดล วิทยาเขตนครสวรรค์ เนื่องจากชุมชนที่อาศัยอยู่โดยรอบ บึงบอระเพ็ด มีการประกอบอาชีพทำนาเป็นหลัก ทั้งทำนาปี และนาปรัง มีต้นทุนการผลิตสูง ขณะเดียวกันสามารถขายข้าวได้ในราคาที่ต่ำ เนื่องจากเกษตรกรผู้ปลูกไม่สามารถกำหนดราคาข้าวได้เอง ข้าวมีคุณภาพไม่ได้ตามมาตรฐาน ทางกลุ่มจึงมีแนวคิดพัฒนาเพื่อเพิ่มมูลค่าให้แก่ข้าวที่ปลูก และมีวิธีการลดต้นทุนการปลูกให้ต่ำลง ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ทางกลุ่มฯ มีรายได้เพิ่มขึ้นจากมูลค่าการขายข้าวในราคาที่สูงขึ้น ผลผลิตเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภค จนเกิดการสื่อสารบอกต่อแบบปากต่อปาก และได้รับการตอบรับจากลูกค้าทั้งภายในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด อีกทั้งมีหน่วยงานภาครัฐและสถาบันการศึกษาเข้ามาสนับสนุนให้ความรู้ และแหล่งเงินทุน เกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ การคัดเลือกเมล็ดพันธุ์เพื่อใช้ในการเพาะปลูก การศึกษาดูงาน และการเข้าร่วมอบรมตามสถานที่ต่าง ๆ ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการประกอบอาชีพของกลุ่ม ได้แก่ การมีส่วนร่วมของสมาชิกในการวางแผน การปฏิบัติตามกฎระเบียบการทำเกษตรอินทรีย์อย่างเคร่งครัด การแบ่งปันผลประโยชน์ การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ความสามัคคี ความร่วมมือของสมาชิกในครอบครัว การควบคุมคุณภาพของข้าว มีการพัฒนาศักยภาพของผู้นำและสมาชิกในกลุ่ม และมีการติดต่อประสานงานกับภาคีต่าง ๆ

2. กลุ่มอาชีพแปรรูปปลาและทำปลาอย่าง

ผลการวิเคราะห์กลุ่มอาชีพแปรรูปปลาและทำปลาอย่าง สภาพปัญหาและปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการประกอบกิจการ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม พบว่า กลุ่มอาชีพแปรรูปปลาและทำปลาอย่าง มีความคิดว่าจะนำวัตถุดิบที่รับซื้อจากชาวประมงในชุมชนที่เหลือจากการจำหน่ายแบบปลาสดมาแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่า และเป็นการสร้างรายได้แก่สมาชิกกลุ่มและชุมชน ชุมชนที่อาศัยอยู่โดยรอบบึงบอระเพ็ด นอกจากจะมีอาชีพหลัก คือ การทำนา อาชีพรองลงมา คือ การประมง หาปลาจากบึงบอระเพ็ด ทางกลุ่มจึงนำเอาปลาสดที่ซื้อจากชาวประมงในชุมชนมาทำการแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่า โดยการนำมาย่างรมควัน ตากแห้ง และทำปลาร้า เป็นการถนอมอาหารสามารถเก็บรักษาไว้ได้นานขึ้น ซึ่งสินค้าของกลุ่มฯ จะมีความแตกต่างจากแหล่งอื่น เนื่องจากเป็นปลาที่ได้จากแหล่งน้ำธรรมชาติ มีรสชาติที่อร่อยกว่าปลาที่ได้จากการเลี้ยง แต่ต้องพัฒนาในเรื่องช่องทางการจัดจำหน่าย จัดทำบรรจุภัณฑ์ให้ทันสมัยมากขึ้น ปรับปรุงกระบวนการผลิตแปรรูปให้ได้รับมาตรฐานการผลิตที่ปลอดภัย

และตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคในตลาดที่กว้างขึ้น สิ่งที่ต้องได้รับการสนับสนุน คือ เงินทุน ในการพัฒนากระบวนการแปรรูปผลิตภัณฑ์ให้ได้รับมาตรฐาน จากการรวมกลุ่มยังไม่มีหน่วยงานของรัฐ เข้ามาช่วยในเรื่องผลิตภัณฑ์ ให้ความรู้ เงินทุนในการผลิต จึงทำให้ทางกลุ่มฯ มีการดำเนินงานแบบ ค่อยเป็นค่อยไปตามวิถีชุมชน ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการประกอบอาชีพของกลุ่ม ได้แก่ ผู้นำกลุ่ม/ ตัวแทนกลุ่มเป็นบุคคลที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี สามารถสร้างความสัมพันธ์อันดีกับลูกค้าในระยะยาวได้ จะเห็นได้ว่ากลุ่มฯ อยู่รอดได้เนื่องจากมีลูกค้าประจำที่มีการติดต่อซื้อขายกันเป็นระยะเวลานาน

3. กลุ่มอาชีพผลิตภัณฑจากรากบัว

ผลการวิเคราะห์กลุ่มอาชีพผลิตภัณฑจากรากบัว สภาพปัญหาและปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ ในการประกอบกิจการ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม พบว่า มีการรวมกลุ่มกันในหมู่บ้าน มีความคิดที่จะสร้างงาน สร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชน มีการพัฒนาแบบค่อยเป็นค่อยไป โดยความ ร่วมมือของผู้นำที่มีศักยภาพในการบริหารจัดการ เนื่องด้วยพื้นที่ตำบลทับกฤช เป็นพื้นที่ที่อยู่โดยรอบ บึงบอระเพ็ด มีบัวที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติเป็นทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีคุณประโยชน์ ทางกลุ่มจึง มีแนวคิดพัฒนาวัตถุดิบจากบัว โดยเฉพาะรากของบัว นำมาเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ ด้วยการนำมาเชื่อม และทำน้ำรากบัว จากการสำรวจตลาดพบว่า รากบัวเชื่อม (แบบน้ำ) ขายดีที่สุด สามารถนำไปเป็น ส่วนประกอบของขนมหวานน้ำแข็งใส มีความเหนียวหนึบ ได้รับการยอมรับจากผู้บริโภค แต่มีสิ่ง ที่ต้องพัฒนาในเรื่องการลดระดับความหวานลง การปรับปรุงในเรื่องช่องทางการจัดจำหน่าย จัดทำ บรรจุภัณฑ์ให้ทันสมัยมากขึ้น การยืดอายุการเก็บรักษาน้ำรากบัว การสร้างตราสินค้าให้เป็นเอกลักษณ์ ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการประกอบกิจการของกลุ่มฯ ได้แก่ ผู้นำกลุ่มมีการติดต่อประสานงาน กับกลุ่มภาคีต่าง ๆ การมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงาน และการควบคุมคุณภาพของสินค้า

การพัฒนาศักยภาพและปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ คือ การมีส่วนร่วมของสมาชิกภายในกลุ่ม ความสามัคคี มีเป้าหมายในการดำเนินงานที่ชัดเจน มีกฎระเบียบ มีการแบ่งหน้าที่และความรับผิดชอบ ในการทำงานอย่างชัดเจน อีกทั้งผู้นำกลุ่มที่มีวิสัยทัศน์ แสวงหาโอกาส มีความรู้ความสามารถได้รับ การยอมรับและศรัทธาจากสมาชิกภายในกลุ่ม ส่งผลให้กลุ่มอาชีพประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน ได้รูปแบบการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการธุรกิจชุมชน โดยใช้รูปแบบ “Social Creative Potential Development Model: SCPD” เป็นการพัฒนาผู้ประกอบการให้สอดคล้องกับบริบทความต้องการ พัฒนาในแต่ละพื้นที่/แต่ละกลุ่ม ผ่านการจัดอบรม โดยสามารถสรุปแนวคิดการพัฒนา ดังนี้ 1) การสร้าง Story Telling เพื่อเน้นเรื่องราวของผลิตภัณฑ์ 2) เน้นการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ 3) การ ออกแบบผลิตภัณฑ์ที่สวยงาม น่าสนใจ และเหมาะสมที่จะเป็นของฝาก 4) การหาแนวทางการเพิ่ม ปริมาณผลผลิตด้วยการสร้างเครือข่ายชุมชน 5) การรวมกลุ่มที่เข้มแข็งเพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ที่มาจาก ชุมชน เช่น รากบัว ข้าวปลอดภัย และการแปรรูปผลิตภัณฑ์ เป็นต้น และ 6) พัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มี มาตรฐานสู่การขอมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน

อภิปรายผล

1. แนวทางการพัฒนาและใช้ประโยชน์ในบึงบอระเพ็ดอย่างยั่งยืน สืบเนื่องจากประชาชนที่อาศัยอยู่ในบึงบอระเพ็ดได้นำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในบึงบอระเพ็ดมาใช้ประโยชน์จำนวนมากขึ้น ประกอบกับระบบนิเวศของบึงบอระเพ็ดเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม มีการขุดลอกตะกอนดินหลายครั้งเพื่อที่จะเพิ่มปริมาณน้ำให้เพียงพอต่อความต้องการของประชาชน ทำให้มีโครงการต่าง ๆ เข้ามาเพื่อพัฒนาบึงบอระเพ็ดอย่างต่อเนื่อง บางโครงการประชาชนในพื้นที่ไม่รับรู้รับทราบแต่อย่างใด มีเพียงหน่วยงานรัฐที่เข้ามาดำเนินการ เมื่อมีการนำงบประมาณมาพัฒนา ส่งผลให้บางโครงการประชาชนไม่ยอมรับและมองว่าตนเองไม่เกี่ยวข้อง และไม่รับรู้ว่าจะเกิดประโยชน์อย่างไรกับตนเองบ้าง จึงไม่ให้ความร่วมมือกับหน่วยงานหรือชุมชน และที่สำคัญคือหน่วยงานรัฐไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามาร่วมแสดงความคิดเห็น จากการสนทนากลุ่ม จึงได้ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาและใช้ประโยชน์ในบึงบอระเพ็ดอย่างยั่งยืน ประกอบด้วยขั้นตอนของการพัฒนาการใช้ประโยชน์ทรัพยากรบึงบอระเพ็ด 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) สร้างความเข้าใจ 2) มีความตระหนัก 3) เปิดโอกาสเข้าร่วม 4) รับผลประโยชน์ และ 5) ความเป็นเจ้าของ

จากกรณีดังกล่าวข้างต้นพบว่า ประชาชนที่อาศัยในบึงบอระเพ็ดต่างเข้ามาใช้ประโยชน์ในทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ประกอบกับในขณะนี้มีความต้องการใช้ประโยชน์มากขึ้น ส่งผลต่อทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด อีกทั้งบึงบอระเพ็ดมีความตื้นเขิน ปริมาณน้ำลดน้อยลง ไม่เพียงพอต่อการบริโภคอุปโภค ในขณะที่การเข้ามาแก้ไขปัญหาของหน่วยงานภาครัฐหรือแม้แต่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาให้บรรลุได้ เนื่องจากขาดการประสานข้อมูลระดับพื้นที่ ประชาชนไม่ให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ ซึ่งผลการศึกษาสอดคล้องกับแนวทางแก้ไขปัญหามาของประชาชนในการบริหารจัดการแหล่งน้ำในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ได้แก่ 1) ต้องการให้หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องส่งเสริมและให้ความรู้กับชาวบ้าน 2) การวางแผนจัดการน้ำชุมชนต้องการให้รัฐเกิดโอกาสการมีส่วนร่วมให้แก่ชาวบ้านในการจัดการน้ำอย่างชัดเจน (Panote, 2016) และสอดคล้องกับการจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาลตำบลเหมืองง่า อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน ด้วยกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยได้เสนอแนวทางในการจัดการ ดังนี้ ควรมีการส่งเสริมให้ประชาชนทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วมในการคิด ร่วมทำ ร่วมตรวจสอบและติดตามประเมินผลการดำเนินงาน เพื่อให้การบริหารและการพัฒนามีประสิทธิภาพ โปร่งใส ตรวจสอบได้ รวมทั้งมีการสนับสนุนและส่งเสริมให้ประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้มีโอกาสแสดงทัศนะและเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน เพื่อให้เกิดความตระหนักรู้เรื่องการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งสามารถนำไปสู่การพัฒนาและการจัดการสิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืนในอนาคต (Kanda, 2015) และสอดคล้องกับข้อเสนอแนะในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าพนมดงรัก จังหวัดศรีสะเกษ ให้จัดการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมมากขึ้น เนื่องจากประชาชนไม่ได้ปฏิบัติหรือร่วมกิจกรรมการมีส่วนร่วมฯ เพราะส่วนใหญ่เห็นว่าตนเองยังมีความยากจนอยู่ จึงไม่ได้ให้ความสนใจกิจกรรมที่นอกเหนือจากการ

ประกอบอาชีพ (Preeyaporn, 2009)

2. สำรวจและวิเคราะห์กฎหมายเพื่อจัดทำคู่มือการใช้กฎหมายเกี่ยวกับบึงบอระเพ็ดอย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยกำหนดประเด็นการอภิปราย 2 ประเด็น ดังนี้

2.1 ประเด็นสภาพปัญหาและอุปสรรคต่อการพัฒนาบึงบอระเพ็ด พบว่า สภาพปัญหาและอุปสรรคต่อการพัฒนาบึงบอระเพ็ด เกิดจาก 1) ประเด็นความชัดเจนของขอบเขตการใช้ประโยชน์ในบึงบอระเพ็ด เนื่องจากบึงบอระเพ็ดมีพื้นที่กว้างขวาง การกำหนดขอบเขตของการใช้ประโยชน์จึงไม่มีความชัดเจนเพียงพอ 2) ประเด็นการบริหารจัดการไม่เป็นเอกภาพ เนื่องจากบึงบอระเพ็ดมีหลายหน่วยงานเข้ามาใช้ประโยชน์และเข้ามาพัฒนา ซึ่งต่างก็มีกฎหมายที่ให้อำนาจเฉพาะอยู่ในหน่วยงานของตนเอง 3) ประเด็นของการขาดจิตสำนึกในการใช้ประโยชน์ของประชาชน พบว่าประชาชนยังมีจิตสำนึกในการใช้ทรัพยากรค่อนข้างต่ำ อาจเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของชุมชนที่แตกต่างจากอดีตที่มีความหนาแน่นขึ้น มีความต้องการใช้ประโยชน์มากขึ้นจึงละเลยในประเด็นของการมีจิตสำนึก และ 4) ประเด็นการมีส่วนร่วมของประชาชน กล่าวคือ หน่วยงานภาครัฐไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาบึงบอระเพ็ดอย่างแท้จริง ทำให้บางโครงการได้รับการต่อต้านไม่ให้ความร่วมมือ โดยภาครัฐมองว่าประชาชนเป็นตัวถ่วง หากให้เข้ามามีส่วนร่วมก็จะมีปัญหาสอดคล้องกับการศึกษาเรื่องปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของประชาชนในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า ประชาชนไม่มีโอกาสเข้ามีส่วนร่วมในโครงการ ส่งผลให้ประชาชนไม่ได้รับการคุ้มครองเรื่องสิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมเท่าที่ควร (Kanchisa, 2015) และยังคงสอดคล้องกับการศึกษาเรื่องปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำโดยรัฐในประเทศไทย พบว่า การบริหารจัดการน้ำโดยรัฐในประเทศไทยยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร สาเหตุเนื่องมาจาก 1) มีกฎหมายที่ให้อำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการใช้การพัฒนา การบริหารจัดการ การอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ ตลอดจนการป้องกันสาธารณภัยเกี่ยวกับน้ำอยู่ด้วยกันหลายฉบับ 2) ขาดหน่วยงานกลางที่มีอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการน้ำทั้งระบบโดยเฉพาะ 3) คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ ซึ่งได้รับการจัดตั้งขึ้นตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารทรัพยากรน้ำแห่งชาติ พ.ศ. 2550 มีหน้าที่กำหนดนโยบายและเสนอแนะนโยบาย แผนงาน และแผนปฏิบัติการเกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรน้ำต่อคณะรัฐมนตรี แต่กลับไม่มีกฎหมายระดับพระราชบัญญัติรองรับอำนาจหน้าที่ ทำให้คณะกรรมการดังกล่าวไม่มีอำนาจแท้จริงในการกำหนดนโยบายและการกำกับดูแลให้หน่วยงานต่าง ๆ ให้ปฏิบัติตาม และ 4) การขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการน้ำ (Chonthicha, 2014)

2.2 ประเด็นข้อขัดแย้งของกฎหมาย พบว่า ข้อกฎหมายที่แต่ละหน่วยงานมีอยู่นั้นอาจส่งผลต่อการทำงานของอีกหน่วยงานหนึ่งที่มีกฎหมายของตนเอง ซึ่งการขัดหรือแย้งกันของกฎหมายที่ว่านี้ บางครั้งอาจส่งผลกระทบต่อพัฒนาบึงบอระเพ็ดทั้งในทางตรงและทางอ้อม มี 2 ประเด็น ดังนี้ 1) ประเด็นระหว่างประชาชนกับหน่วยงานของรัฐ เป็นกรณีที่ประชาชนทำการฝ่าฝืนกฎหมายที่หน่วยงานได้ออกมาบังคับใช้ เมื่อถูกจับกุมก็จะเกิดความขัดแย้งขึ้น ทำให้การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่มีปัญหาและอุปสรรค เช่น กฎหมายห้ามใช้หรือมีไว้ในความครอบครองเพื่อใช้เครื่องมือทำการประมงบางประเภท

แต่ประชาชนไม่ทราบ เมื่อถูกจับก็เกิดความขัดแย้งได้ หรือกรณีการกำหนดพื้นที่และระยะเวลาฤดูน้ำแดง (สัตว์น้ำจืดวางไข่หรือเลี้ยงตัวอ่อน) ที่กำหนดทั้งในเขต 1 และเขต 2 และอนุญาตให้ใช้เครื่องมือบางชนิดทำการประมงได้ แต่ประชาชนเกิดความสับสนและลักลอบเข้ามาจับสัตว์น้ำในเขตหวงห้าม ก็จะถูกจับกุมดำเนินคดี และ 2) ประเด็นความขัดแย้งระหว่างหน่วยงาน เป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเนื่องจากหน่วยงานต่าง ๆ ยึดกฎหมายที่ให้อำนาจหน้าที่ของตนเองเป็นหลัก และเมื่อต้องมาดำเนินงานร่วมกัน ในบางโครงการย่อมมีข้อขัดแย้งทางกฎหมายเกิดขึ้นและไม่กล้าตัดสินใจใช้อำนาจที่มีอยู่ เช่น กรณีประตูน้ำคลองบอระเพ็ดที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครสวรรค์รับผิดชอบ แต่ในปัจจุบันประตูดังกล่าวไม่สามารถเปิดให้น้ำจากแม่น้ำน่านไหลเข้ามาได้ เนื่องจากปากประตูมีระดับสูงกว่าระดับแม่น้ำน่าน การแก้ไขได้รับงบประมาณจากกรมชลประทาน แต่ต้องขออนุญาตจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดก่อนจึงจะเริ่มดำเนินการได้ ทำให้เกิดความล่าช้าในการดำเนินการ เป็นต้น สอดคล้องกับการศึกษาปัญหาทางกฎหมายในการจัดการทรัพยากรน้ำอย่างมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำในภาคการเกษตร พบว่าการจัดการทรัพยากรน้ำในระบบกฎหมายไทย ที่แบ่งลักษณะของกฎหมายที่มีไว้ในจัดการออกเป็นในกลุ่มของกฎหมายที่มีความเกี่ยวข้องกับหลักสิทธิพื้นฐานทั้งรัฐธรรมนูญหรือประมวลกฎหมายแพ่งพาณิชย์ เป็นต้น และในส่วนของพระราชบัญญัติเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรน้ำโดยทั่วไป และในภาคการเกษตร (Terdpoom, 2014) และยังสอดคล้องกับมาตรการทางกฎหมายในการบังคับใช้เกี่ยวกับการบุกรุกที่สาธารณสมบัติของแผ่นดินในประเทศไทย พบว่า ปัญหาการเข้าซ้อนของกฎหมายในเรื่องอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานที่มีอำนาจดูแลจัดการที่สาธารณสมบัติของแผ่นดิน ปัญหาข้อโต้แย้งที่เกิดจากการรัฐฉันทินสาธารณสมบัติของแผ่นดินไปใช้ประโยชน์อย่างอื่น ซึ่งไม่ใช่เพื่อประโยชน์สาธารณะปัญหาทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ (Jareerat, 2009) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษามาตรการทางกฎหมายในการจัดการและอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ ศึกษากรณีเวียงหนองล่อง จังหวัดเชียงราย พบว่า ประเทศไทยนั้นได้ให้ความสำคัญคุ้มครองแก่พื้นที่ชุ่มน้ำภายใต้กฎหมายหลายฉบับ ซึ่งปัจจุบันพื้นที่ชุ่มน้ำอยู่ภายใต้กฎหมายว่าด้วยการป่าไม้เป็นหลัก แต่การให้ความสำคัญคุ้มครองดังกล่าวไม่อาจถือได้ว่าพื้นที่ชุ่มน้ำทุกแห่งนั้นได้รับความคุ้มครองที่เหมาะสมกับสภาพหรือลักษณะของพื้นที่ชุ่มน้ำในแต่ละแห่ง เนื่องจากวัตถุประสงค์และบทบัญญัติของกฎหมายแต่ละฉบับที่มุ่งคุ้มครองแตกต่างกันไป รวมทั้งกฎหมายฉบับอื่นที่ให้ความสำคัญคุ้มครองแก่ทรัพยากรน้ำที่มีอยู่ในปัจจุบันก็ไม่อาจนำไปบังคับใช้กับพื้นที่ชุ่มน้ำได้ทุกแห่ง (Karantharat, 2017)

3. การพัฒนาศักยภาพการประกอบธุรกิจชุมชนและการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันอย่างยั่งยืน พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกลุ่มอาชีพ เนื่องจากมีผู้นำกลุ่มที่มีความรู้ความสามารถ มีความชำนาญในการดำเนินงานและเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน อีกทั้งการมีส่วนร่วมของสมาชิก ประกอบกับหน่วยงานภาครัฐได้ให้ความสำคัญกับกลุ่มอาชีพโดยสนับสนุนการจัดอบรมพัฒนาความรู้ความสามารถให้คำแนะนำแก่สมาชิกกลุ่มอาชีพ สอดคล้องกับการศึกษากลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์จากผ้าในเขตจังหวัดเพชรบูรณ์ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์จากผ้าในเขตจังหวัดเพชรบูรณ์ ได้แก่ สีน้าของกลุ่มมีคุณภาพและความรู้ ทักษะ และความสามารถด้านการผลิตสวยงาม

ตรงความต้องการของลูกค้า (Sukonthasing, 2014) ด้านปัญหาของกลุ่มอาชีพ มีปัญหาด้านการตลาด เนื่องจากกลุ่มอาชีพไม่มีความรู้ในด้านการจัดการการตลาด การโฆษณา ประชาสัมพันธ์ และปัญหาด้านการกระจายสินค้า กลุ่มอาชีพไม่มีช่องทางการจัดจำหน่ายที่หลากหลาย อีกทั้งมีปัญหาด้านแรงงาน คนรุ่นใหม่ในชุมชนส่วนใหญ่ไปทำงานโรงงานมากขึ้น ไม่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการผลิต และกลุ่มอาชีพไม่มีความรู้ในการสร้างตราสินค้าและการออกแบบบรรจุภัณฑ์ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในเขตลุ่มทะเลสาบสงขลา พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ ด้านการตลาด ผู้ประกอบการส่วนมากไม่มีความรู้ขั้นสูงในด้านการจัดการทางการตลาด ไม่มีช่องทางการจัดจำหน่าย การโฆษณา ประชาสัมพันธ์ ปัญหาการทำการตลาด เป็นต้น ปัญหาด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ รวมไปถึงบรรจุภัณฑ์ ยังไม่ดีเท่าที่ควร ปัญหาด้านต้นทุนการผลิต เช่น ต้นทุนค่าจ้างแรงงาน และต้นทุนวัตถุดิบมีราคาสูง (Tongphol & Uthit, 2013) ด้านการพัฒนาศักยภาพ พบว่า ผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ควรมีเรื่องเล่าตำนานของผลิตภัณฑ์ โดยการสร้างเรื่องเล่า (Story Telling) การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากวัตถุดิบมาสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และพัฒนาบรรจุภัณฑ์ให้ทันสมัยเป็นแบบกระปุกพลาสติกใสเห็นสินค้าผ่านกระปุกได้ และแบบซองซิปล็อค เก็บรักษาง่าย สะดวกแก่การพกพา เพื่อให้ผลิตภัณฑ์มีความน่าสนใจมากขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน OTOP ประเภทผ้าและผลิตภัณฑ์จากผ้า จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า มีการออกแบบผลิตภัณฑ์จากผ้าพื้นเมืองของจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ใหม่เข้าสู่ตลาดโดยใช้แนวคิดเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์มุ่งเน้นการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ที่เป็นอัตลักษณ์ สอดคล้องกับศักยภาพและวิถีชีวิต เพื่อโอกาสในการขยายธุรกิจและเป็นการแก้ไขปัญหการผลิตสินค้าที่ซ้ำกันหรือลอกเลียนแบบกัน (Boonom, 2015)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. เกษตรจังหวัดนครสวรรค์ สามารถนำข้อมูลที่ได้ไปศึกษาและกำหนดรูปแบบการใช้น้ำหรือจัดทำปฏิทินการเพาะปลูกแบบครบวงจร
2. ประมงจังหวัดนครสวรรค์ หน่วยป้องกันและปราบปรามประมงน้ำจืด (บึงบอระเพ็ด) องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครสวรรค์ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่อยู่ในพื้นที่ สามารถนำแนวทางที่ได้นำไปพัฒนาต่อยอดเพื่อให้เกิดเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน เช่น กำหนดเป็นแผนหรือยุทธศาสตร์ในการดำเนินการได้
3. ประมงจังหวัดนครสวรรค์ เขตห้ามล่าสัตว์ป่าบึงบอระเพ็ด และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ ควรนำเอาคู่มือกฎหมายที่ได้ไปใช้เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ จัดกิจกรรมสร้างความรู้และความเข้าใจในข้อกฎหมายที่มีการเปลี่ยนแปลงให้กับประชาชน
4. พาณิชยจังหวัดนครสวรรค์ ประชาสัมพันธ์จังหวัดนครสวรรค์ และบริษัทประชารัฐจังหวัดนครสวรรค์ ควรให้การสนับสนุนแนวทางการหาตลาดรองรับหรือให้ความรู้เกี่ยวกับการทำการตลาด

ออนไลน์ การสร้างภาคีเครือข่ายการตลาดร่วมกับร้านค้าหรือการพัฒนากลุ่มอาชีพให้มีศักยภาพในการดำเนินงานเพิ่มมากขึ้น

5. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ควรจัดการบริการวิชาการให้แก่สังคม ให้ความรู้ ข้อเสนอแนะกับคนในชุมชนให้มีการพัฒนาต่อยอดเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ รวมถึงการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้าน โดยการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นทำให้คนรุ่นใหม่ตระหนักในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การดำเนินงานของกลุ่มอาชีพเพื่อสร้างความเข้มแข็ง การพัฒนาอาชีพอย่างเป็นรูปธรรมให้กับกลุ่มอาชีพ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาประเด็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการร่วมดำเนินการกับหน่วยงานของรัฐในการแก้ไขปัญหาการใช้น้ำเพื่อการเกษตรอย่างยั่งยืน

2. ควรศึกษาในเรื่องการปรับปรุงภูมิทัศน์บึงบอระเพ็ดที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนและหน่วยงาน

3. ควรศึกษาประเด็นการพัฒนาเกี่ยวกับบรรจุภัณฑ์ที่ส่งเสริมการอนุรักษ์ และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ โดยเน้นผลิตภัณฑ์จากบึงบอระเพ็ดเป็นหลัก

เอกสารอ้างอิง

- Boonom, W. (2015). *The development of OTOP community enterprise in the category of fabric and fabric products through the creative economy concept Chiang Mai Province* (Master's thesis). Chiang Mai Rajabhat University, Chiang Mai. [in Thai]
- Bungboraphed Research and Training Center (2015). *Bungboraphed management plan*. Nakhon Sawan: Mahidol University. [in Thai]
- Chonthicha, T. (2014). *Legal problems relating to water management of the state in Thailand* (Master's thesis). Dhurakij Pundit University, Bangkok. [in Thai]
- Dissaman, A. (2015). *Guidelines for solving conflicts on natural resources and environment through peaceful methods a case study of Suanphuang District, Ratchaburi Province*. Bangkok: Office of Peace and Governance King Prajadhipok's Institute. [in Thai]
- Jareerat, S. (2009). *Thai legal enforcement of public land trespass* (Master's thesis). Ratchaphruek University, Nonthaburi. [in Thai]
- Kanchisa, P. (2015). *Legal problems in protecting the rights of citizens to obtain knowledge of environmental information* (Master's thesis). Ramkhamhaeng University, Bangkok. [in Thai]
- Kanda, C. (2015). *Environmental management of Mueang Ngao Subdistrict Municipality, Muang Lamphun District, Lamphun Province with the participation of people* (Master's thesis). Nation University, Bangkok. [in Thai]

- Karantharat, S. (2017). *Legal measures for management and conservation of wetland: Wieng Nhong Lom, Chiang Rai Province* (Master's thesis). Mae Fah Luang University, Phayao. [in Thai]
- Marshall, C., & Rossman, G. (2006). *Doing participatory action research* (4th ed.). Thousand Oaks: Sage.
- Mongkolpitaksuk, S., Chitsawatthai, C., & Katapunho, W. (2015). *Basic environmental management*. Bangkok: Science Center. [in Thai]
- National Research Council. (2018). *Executive summary of research strategy on environmental issues*. Bangkok: Office of the National Research Council of Thailand. [in Thai]
- Natthawat, S. (2013). *A study of environmental problems in the district, three graduates: Factors affecting the development of natural resources and environment of the people of the third district graduates* (Master's thesis). Phra Nakhon Si Ayutthaya Rajabhat University, Phra Nakhon Si Ayutthaya. [in Thai]
- Panote, S. (2016). *People's participation in water resources management in Namwaen Subdistrict Administration Organization Chiang Kham District, Phayao Province* (Master's thesis). Chiang Rai Rajabhat University, Chiang Rai. [in Thai]
- Preeyaporn, K. (2009). *People participation in natural resources conservation: A case study of phanom dongrak wildlife sanctuary Sisaket Province* (Master's thesis). Ubon Ratchathani Rajabhat University, Ubon Ratchathani. [in Thai]
- Selenger, D. (1997). *Participatory action research and social change*. New York: Cornell University.
- Sinthipong, U. (2015). *Local communities and participation in sustainable natural resource management*. Bangkok: Faculty of Law Bangkok University. [in Thai]
- Sukonthasing, P. (2014). *Factors contributing to success of occupational group: A case study of a fabric products in Phetchabun Province* (Master's thesis). Phetchabun Rajabhat University, Phetchabun. [in Thai]
- Sutthinarakorn, W. (2014). *Participatory action research and consciousness processes*. Bangkok: Siam Publishing House. [in Thai]
- Terdpoom, D. (2014). *Legal problems in participatory management on water resources of users in agricultural sector* (Master's thesis). Chiang Mai University, Chiang Mai. [in Thai]
- Tongphol, P., & Uthit, S. (2013). *Development guidelines for small and micro community enterprise in Songkhla Lake Basin* (Master's thesis). Prince of Songkla University, Songkhla. [in Thai]